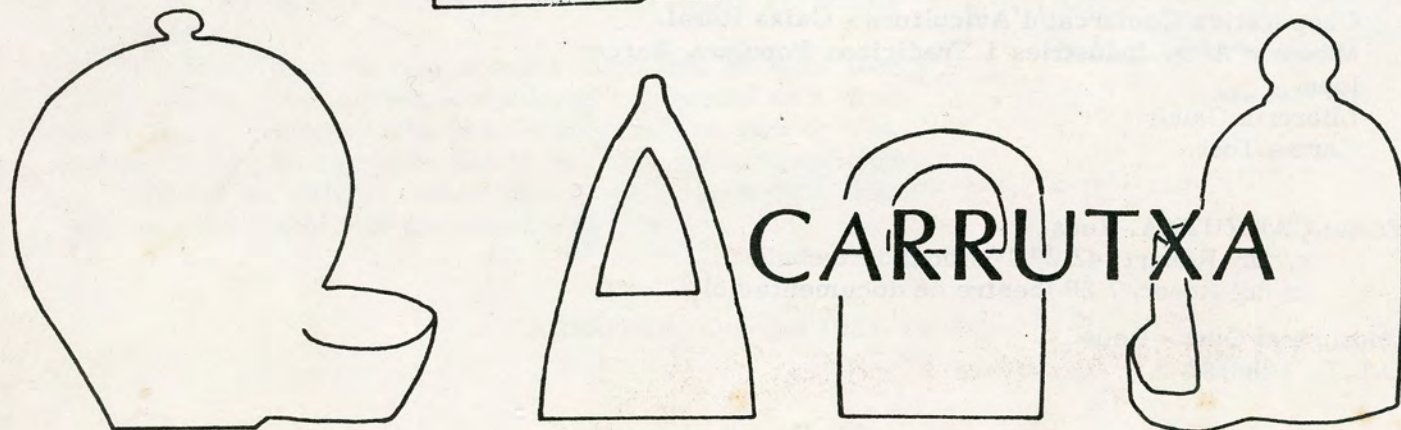
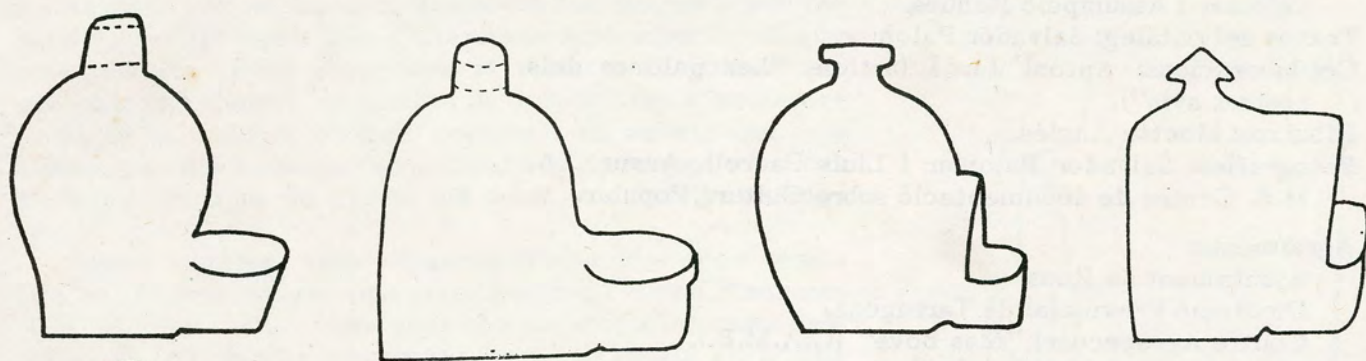
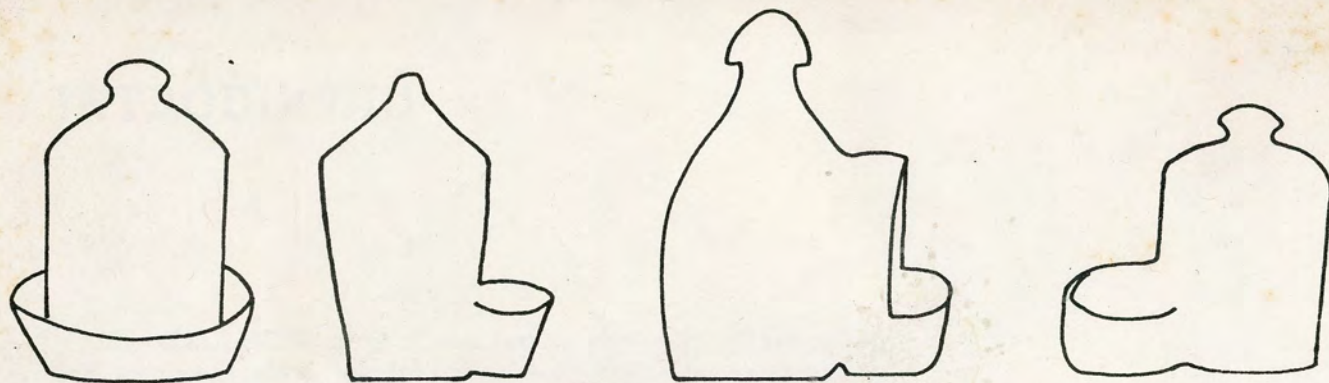

Recerca, preparació i muntatge: Lluís Padrell, Salvador Palomar i Assumpció Rehues.

Textos del catàleg: Salvador Palomar.

Col·laboracions: Antoni Jordà (article "Les gallines dels nostres avis").

Dibuixos: Montse Anglès.

Fotografies: Salvador Palomar i Lluís Padrell. Arxiu C.A. M.B. Centre de documentació sobre Cultura Popular.

Agraïments:

Ajuntament de Reus.

Diputació Provincial de Tarragona.

Centre Agropecuari "Mas Bové" (C.A.M.B.).

Cooperativa Comarcal d'Avicultura - Caixa Rural.

Museu d'Arts, Indústries i Tradicions Populars. Barcelona.

Llibreria Gaudí

Carme Tost.

Edita: CARRUTXA. Reus

c/ Dr. Robert, 42 2ⁿ 1^a (local de treball)

c/ del Roser, 7 2ⁿ (centre de documentació)

Imprimeix: Gort - Reus

D.L.T. 1286/85

INTRODUCCIÓ

EL GALLINER neix d'una forma ben espontània quan, tot preparant els actes del cinquè aniversari del nostre grup —"Carrutxa"— ens proposem "aprofitar" la col·lecció d'abeuradors que el Lluís havia anat arreplegant ara fa, precisament, uns cinc anys, per muntar una exposició sobre el tema.

A partir d'aquest moment, i d'això fa uns tres mesos, comencem a recollir algunes peces més i preparem el muntatge del que ara és aquesta exposició. Evidentment, que si no portéssim ja un parell d'anys treballant el tema de la terrissa popular, aquesta exposició no hagués pogut veure la llum en un termini tan curt de temps. Des de l'estiu de 1983 que vàrem començar a preparar el que seria "**la terrissa a la vida quotidiana**" (exposició presentada a Reus el desembre de 1983 i a Tolosa de Llenguadoc el gener de 1984), hem anat tombant, estudiant i recollint les peces utilitàries de terrissa tradicional, al mateix temps que coneixiem la seva funció, les múltiples denominacions, les tècniques i la distribució.

Hem volgut donar a aquests materials una presentació adient. I ens ha semblat que res millor que situar-los envoltats d'aquells animals per als quals anaven destinats i servint perquè aquests poguessin menjar i beure. Per això hem muntat EL GALLINER, una gàbia-exposició on, a més d'abeuradors, menjadores i caus, hi trobareu gallines, conills i coloms.

Les gallines, principalment, perquè a la vegada, són fruit del treball de selecció i millora de les races autòctones, que s'està desenvolupant al Centre Agropecuari "Mas Bové", depenent de la Diputació de Tarragona i la Generalitat de Catalunya.

Aquesta exposició, com qualsevol fet cultural, pot tenir diverses lectures. Des d'una observació superficial, que —si més no— dona a conèixer la varietat de formes que una mateixa funció origina, a la possibilitat d'endinsar-se en el món de la terrissa popular i en aquest cas dels atuells per als animals domèstics, tot coneixent els llocs d'origen, els tipus de peces, els noms, els detalls anecdòtics...

Aquest catàleg, amb les seves limitacions —de temps i de recursos— vol ser una contribució a l'estudi d'aquests objectes, fins no fa massa anys ben comuns a les cases dels pobles de les nostres comarques i avui en ràpida i pràctica desaparició.

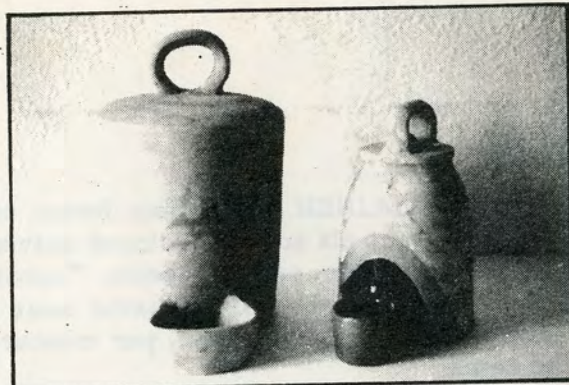
Finalment apuntar que aquesta exposició encaixa força bé en la que podríem considerar celebració dels cinc anys del nostre grup. Perquè "Carrutxa" va néixer d'un col·lectiu de persones que, ara fa uns cinc anys, descobrien el món de la cultura tradicional-popular a través dels objectes, les festes, els costums...

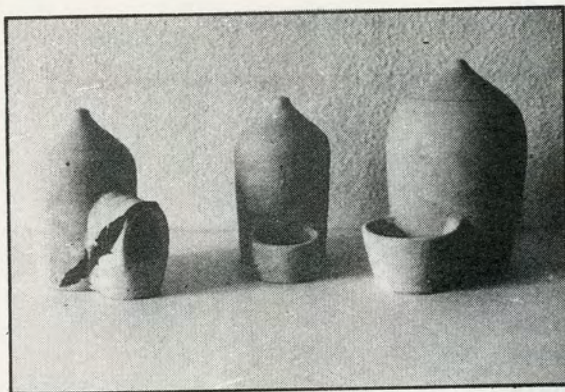
bevedor. Pòrtol

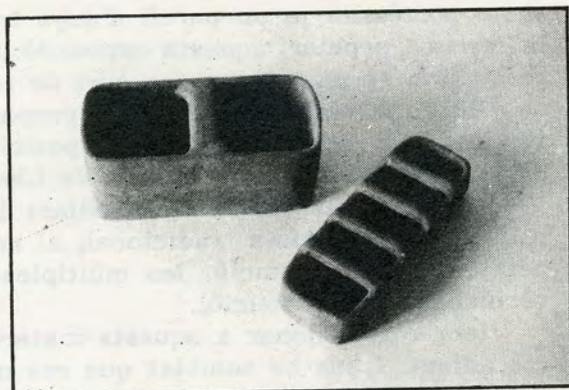
1

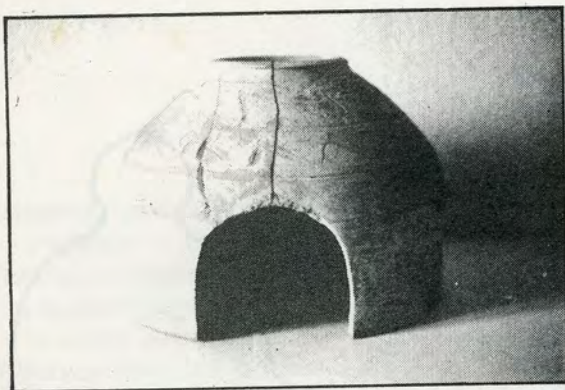
2

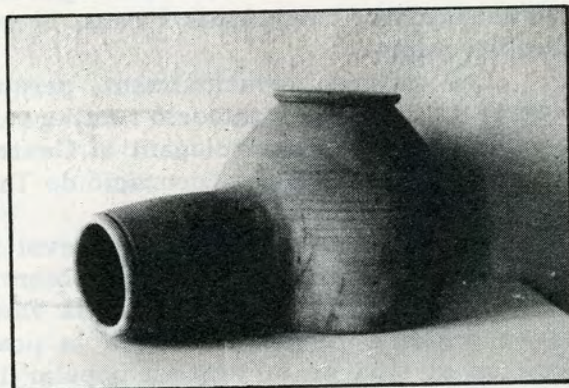
3

4

5

6

- 1 - Abeuradors de pila, probablement de Reus
- 2 - Abeuradors de pila, Miravet
- 3 - Abeuradors cobert i de pila, l'Alcora
- 4 - Menjadores. El Vendrell
- 5 - Conillera. Benissanet
- 6 - Cau de conills. Traiguera

tel de tue

viat a ...

CARRER AMPLE. REUS

NOTES SOBRE L'AMBIT GEOGRAFIC I D'ESTUDI D'AQUESTA EXPOSICIO

EL GALLINER presenta un recull de peces d'arreu dels Països Catalans (principalment de Catalunya i el País Valencià). Amb tot cal fer notar que el nostre àmbit d'estudi de la terrissa el constitueixen, en aquest moment, les comarques meridionals del Principat. Això s'ha de tenir en compte a l'hora d'interpretar les informacions contingudes en el present catàleg, que fan referència bàsicament a les comarques indicades. Hem seguit el criteri d'explicar concretament la procedència d'una denominació o dada quan això és possible.

Quant a les peces hem de dir que, com en anteriors treballs, preferim recollir-les en els llocs d'origen (cosa que permet documentar amb exactitud les tècniques, any de fabricació, nom...). Evidentment quan es tracta de centres extingits o **transformats** (canvis significatius en la producció, tècniques o estil) cal anar a cercar la peça antiga amb les dificultats que això comporta. Cal dir que intentem sempre estudiar les peces no com a objectes aïllats sinó integrades en un context social i cultural determinat.

En aquest cas, hem ampliat la nostra àrea habitual d' i hem anat a diverses terrisseries de Catalunya i el País Valencià a cercar les peces. També n'hi ha força de recollides en el transcurs del nostre treball per les comarques meridionals.

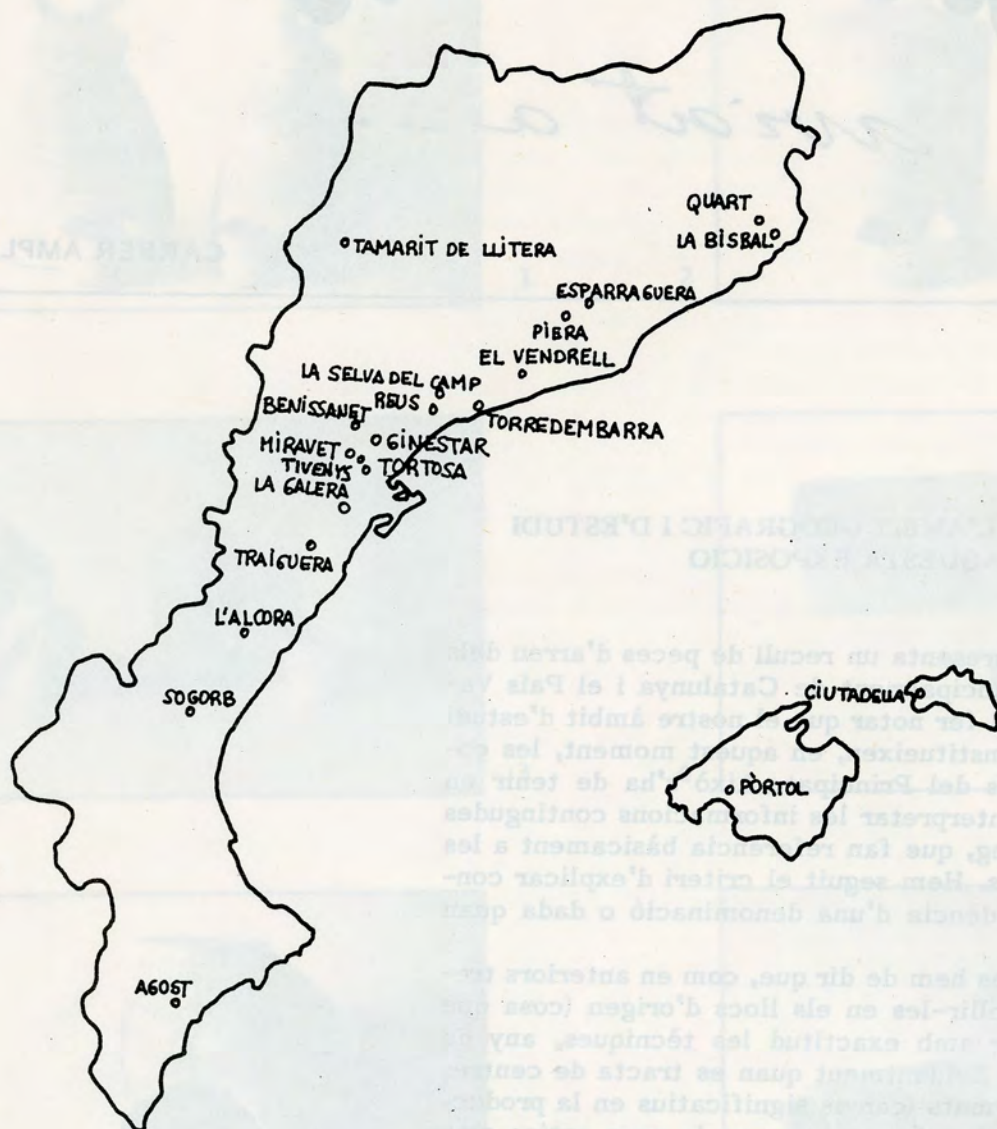
A més de les que hi ha a l'exposició, hem treballat sobre peces localitzades a cases particulars o dipositades als museus. En aquest sentit hem de referir-nos a les col·leccions del Museu d'Arts, Indústries i Tradicions Populars de Barcelona, al temps que agraïm les facilitats que sempre ens ha donat per a l'estudi.

A part de la recollida de peces, estem realitzant un treball de documentació i recerca (enquesta) en diverses poblacions de les comarques meridionals per tal d'aplegar dades sobre denominacions, utilització quotidiana de les peces, etc. Així com dels canals de comercialització i de l'àrea de difusió de l'obra de cada centre terrisser. Aquest treball ha estat, evidentment, emprat en la preparació d'aquesta exposició.

menjadora per a aus, Mallorca

En el mapa següent podeu observar els centres terrissers sobre els quals hem treballat:

Agost (Horta d'Alacant); **L'Alcora** (Tinença d'Alcalatén); **Alcover** (Alt Camp); **Benissanet** (Ribera d'Ebre); **La Bisbal** (Baix Empordà); **Ciutadella** (Menorca); **Esparraguera** (Baix Llobregat); **La Galera** (Montsià); **Ginestar** (Ribera d'Ebre); **Miravet** (Ribera d'Ebre); **Piera** (Anoia); **Pòrtol** (Mallorca); **Quart** (Gironès); **Reus** (Baix Camp); **La Selva del Camp** (Baix Camp); **Sagorb** (Alt Palància); **Tamarit de Llitera** (La Llitera); **Tivenys** (Baix Ebre); **Torredembarra** (Tarragonès); **Tortosa** (Baix Ebre); **Traiguera** (Baix Maestrat); **El Vendrell** (Baix Penedès).

- Els subratllats corresponen als que hi ha peces a l'exposició.

ELS TIPUS DE PECES

Aquesta exposició no vol ser una mostra exhaustiva de la terrissa popular per als animals, feta als Països Catalans, però pensem que la mostra presentada és prou representativa.

A més hi ha algunes peces que procedeixen segurament d'altres indrets de l'estat. Hem de tenir en compte que, a l'actualitat, a les parades del mercat de Reus es venen, a més de les típiques cassoles de Breda o els càntrics negres de Verdú, cassoles i tupins de Salvatierra de los Barros, tupins de Consuegra, plats i ribells d'Andalusia, entre d'altres peces, abeuradors i menjadores, per exemple, de les quals no hem pogut esbrinar la procedència.

ABEURADORS O BEVEDORS

Són recipients on es posa l'aigua perquè hi beguin les aus i altres animals domèstics. Altres noms que reben són d'**albeurador**, **abeuradora**, **beurador**, **beuradora**, ...

N'hi ha de diversos tipus:

— De **PICA**, anomenats també **de pila** o **de pileta** (comarques de l'Ebre), així com abeuradors **de gallines**, pel motiu que eren emprats per les aus de corral. Consten de dues parts, en una única peça: el dipòsit o cos, de forma semblant al cos d'un càntric en la majoria dels casos, generalment amb una ansa, gruix o pom a dalt per agafar-los (excepte en les mides més petites); i la **pica** o **pila**, una mena de cassoleta adossada a la part inferior del dipòsit, amb el qual comunica per un forat —l'únic existent— que serveix per omplir l'abeurador, col·locant-lo en posició horitzontal.

Un cop ple, i donat que la peça no té cap altre forat que aquell que comunica el dipòsit amb la pica, i que aquest queda més baix que el nivell fins on arriba l'aigua en aquesta, l'abeurador no es buida de cop (perquè per buidar-se cal que hi entri l'aire) sinó que ho fa a mesura que l'animal va bevent l'aigua de la pica. Cal dir que tots els abeuradors funcionen pel mateix principi.

Altres denominacions que reben són **de sífó** (la Galera, Montsià) i **càntrics de pica** (el Vendrell), de **cassoleta**...

Ben semblants són els de pica o pila coberta, o simplement **COBERTS**. La diferència radica en què, com indica el seu nom, la pica està coberta, formant una mena de **capelleta**, raó per la qual també reben aquest nom.

El fet de cobrir la pica pot obeir a dues raons:

* Perquè les aus, al situar-se al damunt de l'abeurador, no embrutin l'aigua que hi ha a la pica.

* Per una més gran comoditat a l'hora d'omplir-los. En aquest sentit hem pogut observar en peces obrades en llocs diversos (Agost, Benissanet...) que tenen una mica de reguerol que sense cobrir la pica serveix per a omplir-los còmodament en posició horitzontal.

Finalment caldria citar els **enfonsats**, en els que pròpiament no hi ha pica sinó que aquesta es forma per un enfonsament del cos de l'abeurador.

bevedor, Piera

abeurador o càntric de pica, El Vendrell

abeurador de pica, La Bisbal

D'abeuradors d'aquest tipus n'hi ha de moltes mides i formes. Són els més comuns. S'utilitzen per a les aus, des dels ocells engabiats a les de corral. La seva mesura sol indicar-se amb numeració (de l'1, del 2...)

Tot i les diferències formals: tipus d'ansa, forma del cos, vernissat... és ben difícil d'establir una tipologia concreta. Hem pogut comprovar com, en un mateix centre terrisser, les formes varien d'un obrador a l'altre i encara com un mateix terrisser fa peces de formes diferents per un mateix tipus. Amb tot hi ha alguns models de tipologia ben determinada.

Un altre factor constatable és que pràcticament tots els terrissers en feien independentment de quina fos la seva producció bàsica. Així, per exemple, hem vist abeuradors fets per **tortugaires** (nom que rebien a Reus, els que feien teules, elements de construcció...) a Reus, i sabem que els **ollers** de la Selva del Camp, dedicats quasi exclusivament a la terrissa pel foc, també en feien. És evident que aquesta era una producció marginal, per a ús propi o familiar... i que el mateix devia passar en molts altres indrets on hi havia terrissers.

Tot plegat, resulta força difícilós l'establir, amb seguretat, la procedència d'aquelles peces que hem anat recollint, emprades fins fa uns anys, en el transcurs del nostre treball de recerca. Dificultat que es fa extensiva a algunes peces que, fins i tot a l'actualitat, poden trobar-se en els mercats i de les quals els marxants no ens donen informació.

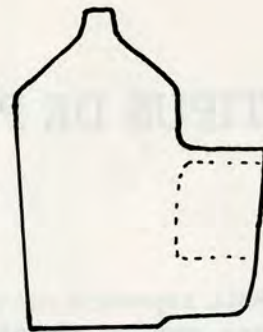
A l'exposició hi trobareu abeuradors de tot l'àmbit català. Els de pica, els més nombrosos, són de la Bisbal, Quart, Esparraguera, el Vendrell, Reus, Ginestar, Miravet, la Galera, Traiguera, l'Alcora, Sogorb, Agost...

— De **BOMBA** o de **dues peces**. Com el seu nom indica estan fets en dues peces. L'una, semblant a un cànter, serveix de dipòsit. L'altra, anomenada el **plat** o **pica**, té uns forats laterals perquè l'au pugui beure i serveix per a mantenir el cànter cap per avall, de forma que la seva boca quedi més baixa que el nivell al que arriba l'aigua en el plat. Funciona, doncs pel mateix principi que el tipus anterior d'abeuradors.

Aquest tipus d'abeuradors presenta característiques més definitòries del lloc on han estat obrats, sobretot si en el mateix centre es fan cànters. Exemples prou clars d'això que apuntem són els casos de la Galera, Traiguera o Sogorb. A l'exposició en trobareu també del Vendrell, ben característics, pel vernissat del broc del cànter i l'interior del plat, i d'altres.

En aquest tipus d'abeuradors algunes vegades, i a les mides més grans li posen dues anses laterals al cànter.

Semblants als **de bomba**, són els **de plat**, **de poll** (Baix Camp) o **de pollet** (la Galera, Montsià). En aquests la part superior té forma de campana o de campana invertida, completament buida i oberta per sota, i amb un petit forat o ranura al costat a la part de baix. La part inferior és un plat, a cops amb una rebava interior, també amb una ranura. S'omple amb la part superior cap per amunt, es posa el plat i es gira. Els forats queden més baixos que el nivell on arriba l'aigua en el plat i funciona com els altres.

abeurador pila coberta. l'Alcora

bevedor de sífo. La Galera

abeurador de poll. La Galera

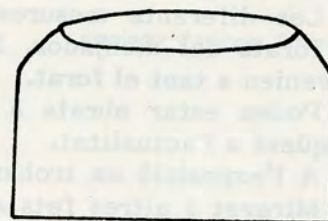
abeurador de poll. Reus

A l'exposició en trobareu de la Galera, sense vernissar i de Reus, on fins fa uns anys eren molt comuns uns abeuradors d'aquest tipus, molt ben acabats i completament vernissats de dins i de fora. També n'hi ha algun sense vernissar probablement fet a Reus o en alguna població de la rodalia.

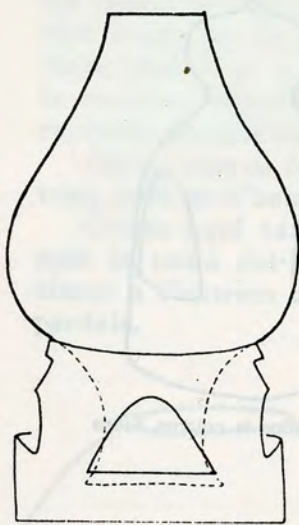
Finalment, i per acabar aquest apartat d'abeuradors destinats a les aus, citem alguns models més moderns, fets a Reus, que eren emprats connectats a una tuberia d'aigua corrent, amb el corresponent regulador. Són totalment vernissats.

— De **CONILL**. Aquesta peça és emprada igualment com abeurador i com a menjadora. S'anomena igualment menjador **rodó**, **panet** (el Vendrell) i **menjador de conill**, encara que aquest nom correspondria més exactament a una altra peça.

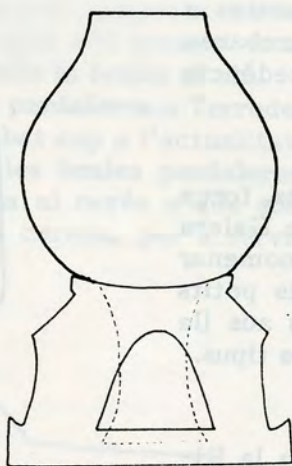
La seva forma presenta ben poques variants d'un lloc a l'altre. Es un recipient cilíndric, obert per la part superior, de forma que quedi una rebava perquè l'animal no escampi amb facilitat l'aigua o el menjar. Generalment són sense vernissar, però ho estan en el seu interior. Com per exemple els d'Esparraguera, el Vendrell, alguns de Miravet... que trobareu a l'exposició junt amb d'altres de Ginestar, l'Alcora, Agost...

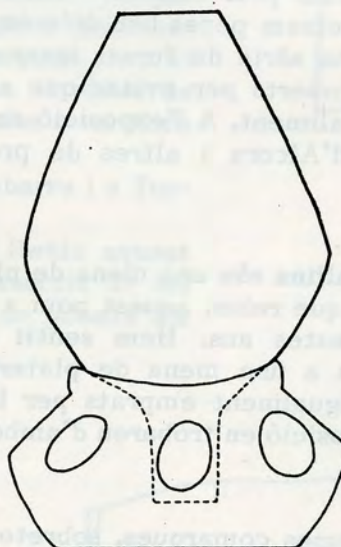
abeurador rodó, Miravet

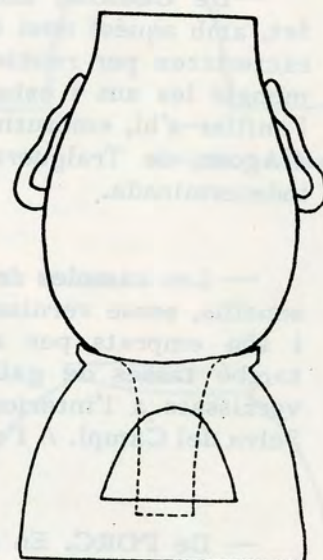
bevedor de bomba, La Galera

abeurador de bomba, Traiguera

abeurador de bomba, El Vendrell

abeurador de bomba, Sogorb

ambient

*interiorisme
de l'habitat*

passeig sunyer-9

MENJADORS o MENJADORES

Són recipients on es posa el menjar per a les aus o per a altres animals domèstics. N'hi ha de diversos tipus:

— De **FORATS**, conegut també com de **gra**, **allargat** i de **conill**, encara que es emprat tant pels conills com per les aus de corral. Es un recipient rectangular, amb diverses divisions o **forats**, delimitats per uns travessers o **barres**, que a cops li donen el nom. També n'hem sentit dir menjadors **quadrats**.

Les diferents mesures s'anomenen segons el nombre de forats del menjador. En alguns pobles, com Ginestar, es venien a **tant el forat**.

Poden estar obrats a mà o bé a màquina, fet molt freqüent a l'actualitat.

A l'exposició en trobareu de Ginestar, d'Esparraguera, de Miravet i altres fets a màquina de procedència difícil de determinar.

També n'hi ha algun, fet a Reus amb la tècnica del motlle, pels terrissers que es dedicaven a fer peces d'aquesta forma.

Cal dir que aquest tipus de menjadors és el més comú arreu de la geografia catalana.

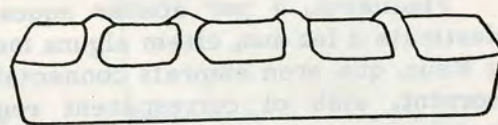
— De **COLOM**, utilitzats pels coloms i altres aus. De fet, amb aquest nom coneixem peces ben diferents. Es caracteritzen per reunir una sèrie de forats laterals perquè mengin les aus i estar coberts per evitar que aquestes a l'enfilar-s'hi, embrutin l'aliment. A l'exposició en trobareu d'Agost, de Traiguera, d'Alcora i altres de procedència indeterminada.

— Les **cassoles de gallina** són una mena de plats, força senzills, sense vernissar que reben aquest nom a la Galera i són emprats per aquestes aus. Hem sentit anomenar també **tasses de gallina** a una mena de platerets petits vernissats a l'interior, igualment emprats per les aus (la Selva del Camp). A l'exposició en trobareu d'ambdós tipus.

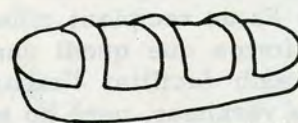
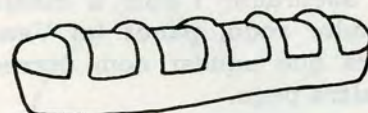
— De **PORC**. En algunes comarques, sobretot a la Ribera i Baix Ebre, era ben comú emprar **ribells** per tal de donar menjar als porcs. Aquests ribells s'aferraven a terra amb ciment, o fent una mica de clot. També es demanava als terrissers que en fessin d'especials per a aquest fi, més reforçats. En altres indrets s'obraven menjadores per porcs.

En algunes poblacions de les comarques meridionals del Principat, el lloc on menjaven els porcs s'anomenava el **cóm**. (Encara que no fos el recipient de fusta buidada que es coneix amb aquest nom).

— També cal apuntar aquí la utilització marginal d'alguns atuells (plats, cassoles...) per donar de menjar als animals domèstics.

menjador de forats, Ginestar

menjadores, Pòrtol

menjador de coloms, Piera

menjadora per a aus, Mallorca

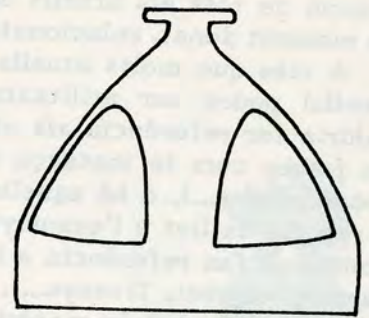
CAUS I COVADORES

En aquest apartat hi entren aquells atuells de terrissa destinats a què els animals hi visquin, es reproduïxin...

Quan les gàbies de conills es feien a nivell de terra s'empraven els **CAUS DE CONILL** o **CONILLERES**. Encara avui hi ha alguns obradors que en fan. Així a la Galera i a Traiguera, on consten d'un cos tancat que forma una mena de cúpula, amb un forat circular a la part superior i un tub d'entrada de forma lleugerament tronco-cònica.

A l'exposició n'hi ha també dels emprats a la Ribera d'Ebre (Miravet, Benissanet...). Aquest tipus es diferencia de l'anterior en què no està tancat per la part de baix i l'animal hi entra no per un tub sinó per una porta buidada al cos del mateix cau.

Aquestes peces són sense vernissar. Algunes (Benissanet) estan decorades amb incisions característiques de la decoració del centre terrisser.

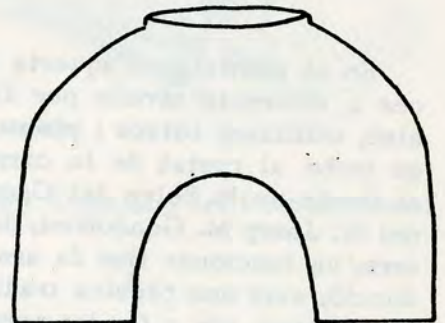
menjador d'aviram, Traiguera

— Les **COVADORES DE COLOM** eren emprades pel fi que indica el seu nom. Consistien en una mena de ribell o plat de mida adequada per a l'au. Tot i que sabem que se'n feien al Vendrell, a Torredembarra i altres pobles, no n'hem trobat cap a l'actualitat.

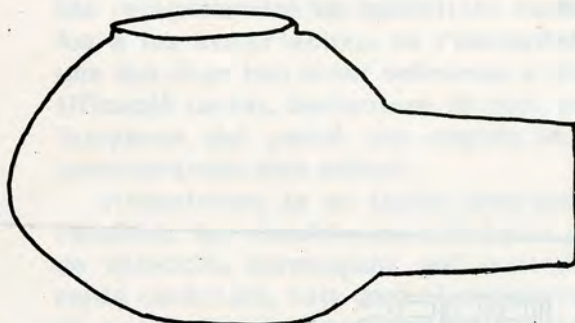
En l'apartat de nius per a les aus, tot i que no siguin exactament domèstiques, hi podríem incloure les **PARDALERES** que es penjaven a les branques dels arbres perquè els ocells hi fessin el niu i fossin fàcils d'agafar quan havien criat. En algunes poblacions es donava aquest nom al forat practicat a la paret, generalment sota el ràfec de la teulada, darrera el qual s'hi posava una olla o un altre recipient perquè els ocells hi fessin el niu.

Sabem que es feien **pardaleres** a Torredembarra i a Tortosa, però no n'hem trobat cap a l'actualitat.

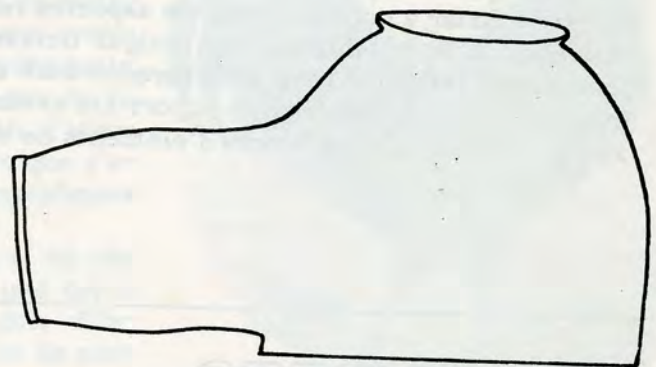
Citem aquí també les **teules pardaleres**. Rebia aquest nom la teula col·locada al revés o que sobresortia de les altres a l'extrem de la carena, per a servir de posada als pardals.

conillera, Benissanet

cau de conills, La Galera

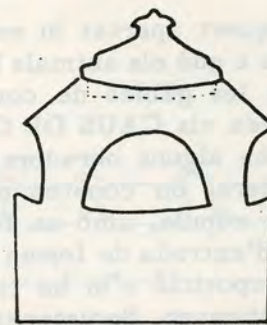
cau de conills, Traiguera

— Finalment i com a mostra de gàbies fetes de terrissa (tot i que no són per a animals domèstics) podríem citar les gàbies per als grills i les **caragoleres** (tot i que aquestes darreres eren més comuns fetes de canya o vimet).

No hem volgut entrar en aquesta exposició, en la descripció de tots els atuells de terrissa que poden estar, en un moment donat, relacionats amb els animals domèstics.

A més que molts atuells d'ús quotidià (plats, cassoles, ribells) poden ser utilitzats ocasionalment pels animals, caldria fer referència als atuells emprats tradicionalment en feines com la matança del porc, per exemple (ribells, escorredores...), o bé aquells emprats en alguns indrets per a recollir la llet a l'esmunyir les cabres. Atuell que tenen noms que fan referència a la seva utilització (ex. **ribell de sagnar**, Miravet, Tivenys...).

Però tot això és matèria per a futurs treballs i noves aproximacions a un món riquíssim en elements culturals que va desapareixent mentre ens esforcem en estudiar-lo.

menjador de coloms.
procedència desconeguda

APENDIX :

BREU NOTICIA D'UN RAJOLER DE LA SELVA DEL CAMP

En el muntatge d'aquesta exposició hem situat les peces a diferents nivells per facilitar-ne l'observació. Per això, utilitzem **totxos** i **pisons** procedents d'una bòbila que es troba al costat de la carretera de Montblanc (N-240) al terme de la Selva del Camp. Aquesta bòbila, propietat del Sr. Josep M. Gondolveu, de 63 anys, fill i nét de terrissers, va funcionar fins fa ara uns tres anys. La seva producció, amb una tècnica tradicional i artesana es centrava en el **totxo**, per a fer les parets mestres, que fa 6 cms de gruix, la **toba de quart** o **de les dolors**, una mica més prima (5 cms de gruix), el **maó** o **toba comuna**, per a fer envans, 3,5 cms), la **rajola** (2,5 cms), emprada per enrajolar el terra, pels sostres —entre les llatres i les teules—, per les voltes... Totes aquestes peces són rectangulars i tenen les mateixes mides (14 x 28 cms), diferint només en el gruix.

Tot i que en aquest catàleg no tenim ni l'espai ni l'objectiu de donar a conèixer tots els aspectes relacionats amb el treball a la bòbila, no hem volgut deixar de descriure unes peces fetes de fang i elaborades amb unes tècniques tradicionals, que, tot fent de suport als abeuradors, no deixen de complir la seva funció d'elements de construcció.

LLIBRES
LLIBRES
gay
dí
galeria
tel. 306530
reus LLIBRES

LLIBRES
LLIBRES
gay
dí
galeria
tel. 306530
reus LLIBRES

LES GALLINES DELS NOSTRES AVIS

Dintre del nostre patrimoni biològic, i des de temps immemorial, la natura ens ha afavorit en dues races de gallines veritablement autòctones de la nostra terra: la Penedesenca i l'Empordanesa. Elles gaudeixen d'unes característiques de les quals els nostres avantpassats ja n'estaven orgullosos, entre aquestes sobresurten el pondre ous de bon tamany i sobretot d'un color de la closca marró fosc molt intens.

Malauradament, i degut primordialment a l'èxode de la pagesia cap a les grans urbs industrialitzades, d'una forma lenta però continuada, moltes masies foren abandonades durant els últims anys, al mateix temps que desapareixia l'aviram dels seus corrals. per aquest motiu les gallines Penedesenques i Empordaneses, que en un temps no molt llunyà havien estat la nota de color i d'alegria de les cases de pagès arribaren quasi a desaparèixer. I diem de color i alegria perquè a la ratlla de l'alba els seus cants ja ens situaven al mig de la natura, tractant-se d'unes aus realment belles i atractives, sobretot pel que fa a les diverses i vives varietats del seu plomatge, ja sia negre metàl·lic, aperduat o crema de la raça Penedesenca, o lleonat, roig o aperduat de l'Empordanesa, i juntament amb la mula, els porcs, els corders, els conills i els gossos formaven part de la unitat camperola.

Per tot això, i conscients que havíem arribat a una situació que si no es prenen ràpides mesures estàvem a la vora de perdre aquesta faceta del nostre patrimoni biològic, la Diputació de Tarragona i la Generalitat, sota la cura del personal del Centre Agropecuari Mas Bové (C.A.M.B.) varen emprendre la tasca de recuperació d'aquestes dues races de gallines, essent necessari visitar la pagesia de les contrades del Penedès i de l'Empordà que era la dipositària dels últims exemplars d'aquests animals, essent possible recuperar-los en quantitats molt reduïdes, traslladant-los a les instal·lacions de l'esmentat Centre, on des de fa uns dos anys han estat sotmesos a diversos controls d'identificació racial, desfent-se de tots aquells animals que s'allunyaven del padró que segons les notes bibliogràfiques consideràvem més adient.

Actualment ja en tenim unes poblacions que, si bé són reduïdes, les considerem suficients per a iniciar una tasca de selecció, començant pel control individual dels diferents caràcters, tals com el creixement, precocitat de posta, pes de l'ou i pigmentació de la closca, intensitat de posta, grau de lloquera, etc., que paral·lelament amb la purificació del color del plomatge ens permetrà en un pròxim futur un prometedor programa de selecció i millora d'aquestes dues races de gallines, que juntament amb la Prat lleonada constitueixen el nostre patrimoni d'aus catalanes.

Gall (Catalana del Prat lleonada)

Gall (vilafranca negra)

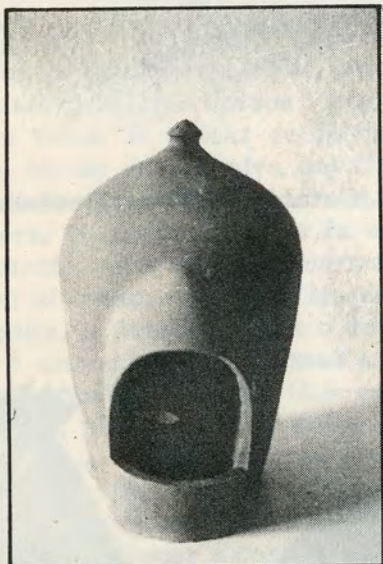
1

2

3

4

5

6

- 1 - Abeurador de pica, Esparraguera
- 2 - Abeurador de pila, Ginestar
- 3 - Abeurador de terrissa negra, Quart
- 4 - Bevedor de sigó, La Galera
- 5 - Abeurador de pila i de bomba, Sogorb
- 6 - Bevedor de poll i de bomba, La Galera

CLOENDA

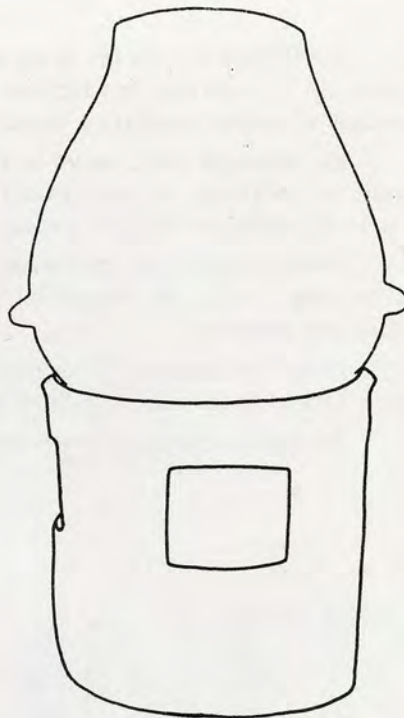
Es pot dir que, a l'actualitat, les peces que formen part d'aquesta exposició han deixat de fer-se servir en la majoria de llocs. Amb tot hi ha encara una mínima demanda que justifica que bona part dels centres terrissers en actiu segueixen produint ocasionalment abeuradors. Dels que coneixem, potser la Galera és el lloc on es fa més quantitat i varietat de peces per a ús dels animals domèstics (bevedors de sífó, de bomba, de pollet, cassoles de gallina, bevedors rodons, conilleres...), altres centres on hi ha una certa producció són Esparraguera, Traiguera, Agost... A la majoria de terrisseries es manté com una producció marginal, es fan si algú els hi demana.

Algunes peces, especialment les menjadores per a aviram, han esdevingut objectes decoratius, per posar-hi plantes... però les possibilitats de reutilització d'aquests elements són més aviat minses i no existeix la demanda "turística" que es dona en altres tipus de peces.

En definitiva, cal suposar que estem assistint a la desaparició d'aquests atuells.

A la nostra ciutat la producció d'abeuradors i menjadors no havia tingut excessiva importància. Sabem que els **tortugaires** en feien i n'hem vist i pogut recollir alguns. Ara fa força anys que no se'n fan.

A nivell de comerç, encara és possible de trobar avui en dia peces per a aus i conills en algunes botigues de la ciutat, a més del mercat. Són bàsicament d'Esparraguera, Agost, Miravet...

bevedor de bomba, Ciutadella

BIBLIOGRAFIA

- . BURGUES, Marià. **Estudis de terrissa catalana**. Ajuntament de Sabadell, 1982 (facsimil de l'edició de 1925)
- . CORREDOR-MATHEOS, J. / GUMI, Jordi. **Ceràmica popular catalana**. Edicions 62, Barcelona, 1978.
- . LLORENS ARTIGAS, J / CORREDOR-MATHEOS, J. **Ceràmica popular española**. Editorial Blume. Barcelona, 1978
- . PALOMAR, Salvador / REHUES, Assumpció. **La terrissa a la vida quotidiana**. Carrutxa, Reus, 1983.
- . VIOLANT i SIMORRA, Ramon. **L'art popular a Catalunya**. Edició a cura d'August Panyella. Edicions 62, Barcelona 1976.
- . **Libro Español de Patronos Avícolas** (diversos autors), Ediciones Gea, Barcelona, 1953.
- . **Arxius de l'Escola Superior d'Agricultura**. Generalitat de Catalunya, Barcelona setembre-octubre, 1936.
- . JORDA i BOLDU, Antoni. **Recuperació de dues races de gallines autòctones de Catalunya: Penedesenca i Empordanesa**. Tarragona, 1984

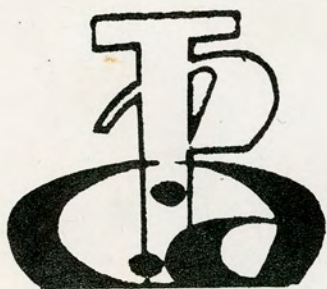
CARRUTXA és un grup de treball creat a Reus el maig de 1980 que es dedica a la investigació de la cultura tradicional i popular i a la promoció i recuperació de les festes i d'altres espectes d'aquesta cultura popular.

En aquests cinc anys hem desenvolupat diversos treballs en el camp de la música tradicional, el folklore, el costumari festiu, els balls i danses populars, els objectes de la vida diària, els oficis tradicionals, els jocs...

Hem organitzat diversos cicles d'activitats, conferències, exposicions, recitals. Editem una revista (Fulls de treball) i hem fet diverses publicacions, audiovisuals i vídeos sobre temes de cultura popular.

Hem reivindicat i contribuït activament a la recuperació de les festes populars de la nostra ciutat i col·laborat amb altres grups i associacions d'arreu del país.

Fa unes setmanes hem obert un Centre de Documentació sobre Cultura Popular.

L'edició d'aquest catàleg ha comptat
amb la col·laboració de la

CAIXA D'ESTALVIS PROVINCIAL DE TARRAGONA
LA NOSTRA CAIXA